

סנהדרין צב-א

עניין: גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות

רשב"א פירושי ההגדות ברכות לג.

יש בזה סוד, וכבר ידעת שבא להם ז"ל¹⁴⁶ בכל מקום שנאמר אלהים מידת הדין, ויור"ד ה"י מידת הרחמים, והם כוללים מן העולם ועד העולם, שאי אפשר לעולם להתקיים רק בשתי מידות האלו אבל לא בדיון לבד ולא ברחמים לבד¹⁴⁷, ועל כן לא נזכרו שני שמות הללו [ביתר] ¹⁴⁸ בתורה בבריאת העולם עד שנבראו שמים וארץ וכל צבאם, כאמרו¹⁴⁹ ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים, ואמרו ז"ל¹⁵⁰ שהזכיר שם מלא על עולם מלא.

ומי שחננו ה' יתברך דעה ידע וישיביל אמיתת מה שהוא בכח השכל האנושי להשיג באמיתתו יתברך ובמידותיו, וידע אז להתהלך בדרכי העבודה ובמצוות התורה כחקן לשם פועלן יתברך, כאמרו¹⁵¹ כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד וגו' כי באלה חפצתי נאם ה', ר"ל מי שישכיל וידע אותי ידע אז וישיביל כי אני עושה חסד ואז תתכן לו העבודה והעסק במצוותי, כי יעסוק בהם בכוונה אמיתית כי באלה חפצתי. ומי שאין בו דעה לא תתכן לו מצוה או עבודה, והוא אמרם למעלה מזה: גדולה דעה שניתנה בתחילת ברכות של חול, לפי שהיא כוללת כל הברכות ואפשר¹⁵² ישוב ויתחרט על מעלו אם אין בו דעה, לא מכון באמת כלום, ועל כן אמרו שאינו ראוי לרחם עליו. ועל כן אמרו שגדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות הללו, כלומר שעם הדיעה ישיג לאמיתת הדעה והמידות כפי מה שיש בשכל האנושי להשיג מפני שהיא נתונה בתוכם, ר"ל שהיא משגת אותם, שהנתן בתוך הדבר יודעו ומשיגו, ומי שהוא משיג אמיתת הדברים ראוי לרחם עליו ולחוננו.

ומפני שבית המקדש מכן לשבתו¹⁵³ והוא בנוי לכבוד ולתפארת, וכליו ועניניו רומזים לענינים שכליים¹⁵⁴, כדאמרו¹⁵⁵ וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר, ושם מורי התורה ומביני הדעת¹⁵⁶, ומשם שואבים רוח הקודש, ואמר שהוא גדול שניתן בין שתי אותיות הללו, ומי שיש לו דעה ידע וישיביל מביתו כל מה שישג מצוירי בית המקדש וכל מה שיורוהו מורי התורה אשר שם. על כן אמר: כל שיש לו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו, לומר שמדעתו ישיג מה ממורי הדעה והתורה ומצוירי בית המקדש בהיות המקדש בנוי, וכענין שאמרו¹⁵⁷ באברהם אבינו ע"ה ששתי כליותיו נעשו לו כשני יועצין¹⁵⁸ שהיו נובעות ומנביעות לו חכמה.

מהרש"א

להדריכם על פי התורה וק"ל: גדולה דעה שניתנה בו'. מוצאם שהדעת היא העליונה שג' המעלות שהם חכמה צינה ודעת כפירש"י פ' כי תשא וזו רוח הקדש ואמר שהוא צין צ' אותיות ולא צ' חיות השם כפירש"י ועוד נראה לפי שאותיות השם אינו כמו חיה אחרת מחוברת כך אצל מי שידע לזרף לירופן הוא מדעת ורוח הקדש צענמו אשר ע"ז אמרו בפרק הירואה חן יודע היה צללל לזרף אותיות שנבראו צהן שמים וארץ כתיב הכא וימלא אותו רוח אלהים צחכמה וצחכמה וצדעת וכתיב התם ה' צחכמה יסד וגו' ולזה אמר צין צ' אותיות ה' אחד מימין ואחד משמאל והם מדומיו ואותיותיו מדת הרחמים ומדת הדין וצללל היה מנרפן כמו צמחים וצארכן שנאמר ציום עשות ה' אלהים שצרכן אותן הקצ"ה וע"ז הכוונה הוסף ר' אלעזר ואמר גדול מקדש שניתן צין צ' אותיות שהוא נעשה ע"י צללל שהיה צו הדעת והיה יודע לזרף האותיות שנבראו צהן שמים וארץ לשחק הרחמים והדיון וכתב הרמב"ן והענין כי המשכן ירמו לאלו והוא היודע ומצין סודו עכ"ל וזוהי יחזקאל לך שאר"א עוד כל אדם שיש צו דעה כאלו נבנה צהמ"ק בו' כי המקדש ניתן צין צ' אותיות שהוא נבנה ע"י צללל שהיה צו דעה שניתן ג"כ צין צ' אותיות על הכוונה שאמרנו מי שיש צו דעה הוא ג"כ ראוי שיצנה בית המקדש (ע"י) צימיו עוד עיין צוה צע"י צסם חידושי הרשב"א ט: ואמר א"א מועתה גדולה נקמה שניתנה בין ב' אותיות בו'. ר"ל

מהר"ל ח"א

ולכך נמשך אחר זה העושר. ועוד יש לך לדעת כי העושר ראוי שיהיה שימצא עם הדעת, כי העושר הוא השפע שבא לאדם מן העליונים. ומאחר שאמר כאן גדולה דעה שניתנה בין שתי אותיות השם והנה הוא דבק עם השם יתברך מי שיש בו דעת ולכך מקבל שפע מן העליונים, ואין נעול לפניו כלל כאשר הדעה נתנה בין ב' אותיות השם. אבל לשון

ספר מפענח נעלמים סי' ו

לרבי חנוך מייער מסאסוב

הדעת. וציאורו ידוע כי חכמה הוא ע"ס ההשכלה, אצל צינה הוא ההתבוננות שמתבונן עם כח השכל, ועל ידי אצל (חכמה) ואימא (בינה) היינו ע"י השכ"ל וההתבוננות נולד צאמנעת שניהם כח הדעת, והדעת הוא דציקות המחשבה צשרשה צמי החיים יוצר הכל, כענין שכתוב כי אראה שמין מעשה אצבעותיך (תהלים ח' ד') וגו', וכתיב שאלו מרום עיניכם וראו (ישעיה' מ' כ"ו) וגו', כי ע"י השגת גדולת הצורא מזה צא דציקת נשמתו צ"ה ית"ש ומקיים מלות עשה וצ"ו תצ"ק. וזה נקרא דע"ת, כמו שאמרו חז"ל (נמדבר רעה י' א') דע"ת זה המכיר את צוראו, כמד"א (הושע ד' א') ואין דעת אלקים צארכן, ואומר (ירמיה' ט' כ"ג) השכל וידוע אותי, עכ"ל. ומלת דע"ת היא לשון חיבור כענין (צראשית ד' א') והאדם ידע את חוה אשתו, וכמו שע"י הזווג הגשמי יש תענוג גשמי, כן יש תענוג רוחני מאוד להדבקים צמחשצתם צצורא יתצרכ"ד. ודברים אלו אי אפשר לצאר צכתב, רק מי שזכרה ה' צהרגשה הזאת הרוחנית הוא יודע. ולדעתי זהו כוונת רש"י ז"ל פ' תשא (שמות ל"א ג' ד"ה ודעת) דעת זה רוח הקודש, עכ"ל:

והנה צאומות העולם אע"פ שאית צהו דרגא דחכמה ודרגא דצינה, אצל דרגא דדעת אין צהם. (וצוהר) (ויא דק קמ"ג ע"צ) צרכאן דיעקב וזהו שאמרו חז"ל (שבת דף י' ע"ב, צינה דף ט"ו ע"א) מתנה טובה יש לי צצית גנוי לך והודיעם שנאמר (שמות ל"א י"ג) לדעת כי אני ה' מקדשם, כי ענין הדבקות צאלקי עולם שאיש ישראל מרגיש צצת זהו צמי' דעת, ואי אפשר לשום אומה להרגיש זאת, כי צמי' דעת אין צהם כנ"ל. והנה